

Landskap: Skåne Upptecknare: Brita Hvas
 Härad: Luggude Berättare: Gustaf Persson, Hittarp
 Socken: Allerum Berättarens yrke: sjökapten
 Uppteckningsår: 1952 Född år 1885 i Hittarp

Allmänt om Hittarp. Torp tillh. Kulla Gunnarstorp.

Friköp m.m.	s. 1-3
Bebyggelse.	4-6
Fiske.	7-18
Dagsverken m.m.	19-20.
Båtbyggeri.	21-22.
Bärgarlag.	23.
Smuggling m.m.	24-25.
Katastrofstormen 1902.	26.
Byalag.	27-29.
Kyrkligt liv.	30-31.
Tidningar, böcker m.m.	32
Postgång.	33.
Vägar.	34.
Något om danskt och svenskt.	35-37
Klädsel. Personvård.	38.

(Se avskrift av "Räkenskaper över Hittarps bros Inkomster och utgifter, begynnes år 1878" i utdrag. Boken förvaras hos kapten Persson, Hittarp).

se A-arkivet: A.748.

Skriv endast på denna sida

ACC. N:R **M.12542: /**

Allmänt om Hittarp.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

"Jag är född härnere i ett gammalt hus, jag tror nästan att det är ett av de allra äldsta här i Hittarp. Det skall ha varit byggt 1747. Det var ett av de husen som hörde till Kulla Gunnarstorp. Kulla Gunnarstorp hade ju en hel del sådana här små torp här; fisketorp kan man kalla dem. De var mindre än vanliga torp, ungefär 4-5 tunnland stora, till skillnad mot de vanliga torpen, som brukade ha omkring 9-10 tunnland. Det stället där jag föddes hette Sperlinge nr. 6. Sperlinge kallades det område som låg ovanför hällan, där det är skog nu. Det låg sex stycken torp där ovanför hällan. Vi som hörde till Sperlinge, räknade oss dock för hittarpsbor. Även några som bodde väster om vägen här nerför backen räknade sig som hittarpsbor. Till torpen hörde en del åkrar, som nu delvis är bebyggda.

Förr i världen såldes inte en tomt ifrån godset. Först när de lämnade sina kontrakt på fisketorpen - det var visst 1908 - blev det annorlunda här. Det var så att alla arrenden på de här fisketorpen gick ut samtidigt, och när de skulle förnyas, 1908, så ville de inte längre. Kontrakten brukade löpa på 11 år, och det var ju en lång tid att binda sig för. Det

var väl just inga av de yngre som ville stanna hemma och överta torpen. Fisket blev sämre, och det var inga som ville stanna hemma som de hade gjort förr. Det var mer ett bruk i våra föräldrars tid, att den som inte seglade till sjöss eller hade någon särskild utbildning stannade hemma och övertog stället. I vårt gamla hem hade det suttit minst tre generationer efter varandra.

Nå, vid den tiden gick alla arrenden ut, och när de så tillfrågades om de ville ta nytt kontrakt på 11 år, sa de nej till det, och då erbjöds de att köpa de gamla husen som de var, för en ganska liten summa. Det fanns ju alltid en liten täppa runt huset och merendels ett litet potatisland, och för det skulle de betala 15 kronor om året. Det där gick de ju med på förstås; då blev de ju egna husägare, även om husen många gånger var litet till åren. Det var ju mycket generöst av Kulla Gunnarstorp. Så 1908 köpte de sina hus. Sen kom ensittarlagen, men det var ju inte förrän närmare 1930, och enligt den fick de friköpa jorden omkring huset, om husets värde uppgick till 1/4 av jordvärdet, och det gjorde det ju. 1908 var det många som gjorde sig av med sina djur. Det hade just aldrig varit så många, befolkningen här var ju uteslutande fiskare. Alla levde på sitt fiske. Det var ju inte alla, som hade jordbruk

ACC. N:R M. 12542:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3.

heller utan det fanns andra också än de här torparna som bara hade sitt fiske. Alla var fiskare här, det var deras huvudnäring. På den tiden drev de ju fiske mer i stort, de hade fiskelag både till sillfisket och till ålfisket och till makrillfisket också, men så var här ingen hamn, och de yngre fann det magert att bli hemma och ägna sig åt fiske. Alla gick ju inte till sjöss heller, det blev bättre tider på andra områden, så det var en del som fick sin utbildning i andra yrken. När jag växte upp, kunde man knappast tänka sig något annat än att ge sig ut på sjön. Ingen ville stanna hemma då och fiska, för det lönade sig inte på den tiden."

ACC. N:R M. 12542:4.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Bebyggelse

"Mitt gamla hem var ett lågt snett hus, delvis korsvirke, delvis lera och flata stenar. Det var nog bland de äldsta av husen här. Flera andra av torpen som hörde till Kulla Gunnarstorp såg likadana ut. Jag tror det var 8 torp, som hörde till Kulla Gunnarstorp här i Hittarp, det var fisketorp alltsammans. De var nog ungefär från samma tid, för husen hade samma typ.

I min barndom bodde det ifrån norr till söder på de där ställena: Magnus Johansson, Hans Wennerström, Fredrik Pettersson, Nils Petter Andersson, Peter Jönsson, Ingeman, Magnus Persson, Reuters (Röjters), Gamla Månsa, det var Anders Månssons. Det var huvudsakligen byn det. Så var där ett ställe söder om de andra husen, men det hörde inte till Kulla Gunnarstorp. Det var mer byggt som en liten herrgårdsbyggnad från äldre tid, lågt hus och kringbyggd gård. Inredningen var gammaldags gedigen och dyrbar. Där fanns ett par fina rum, ett mycket stort, en gillessal liksom i fält, det var mycket vackert arbetat. Vad det huset egentligen skulle ha haft för betydelse där är svårt att säga, för jorden var inte grevens utan s.k. egen jord. Det tycktes mig som det hade varit någon mäktig sjöfarare som hade byggt det där. Det kan möjligen ha varit äldre än de andra. Det tidigaste jag har hört om det är

av min far. Han talte alltid om Lars och Anders Bengtsson som bodde där. Deras föräldrar hade också bott där. En tredje bror Per Bengtsson bodde där bara som barn, för han var inte gift. De andra bodde där som vuxna också. Lars och Anders Bengtsson var fiskare. Gården låg ungefär där Kullastugan nu ligger eller kanske snarare där den stora gula villan söder därom ligger, men gården tog ju upp en rätt stor plats så den kanske omfattade båda de tomterna. Det kunde gott tyckas som om den var byggd med tanke på smuggling, för längs ena ytterväggen på nordsidan var en gång så bred som knappt en meter, liksom en lönngång. Och så var där en brunn som var grävd så att den ena halvan låg utanför väggen och den andra halvan innanför, så det var möjligt att komma ut den vägen om det var någon som råkat bli innestängd. Det skulle nog ha varit det äldsta huset här. - Det låg ett hus bortanför deras hus. Där skulle visst ha varit en slaktare en gång i tiden, det var också ett gammalt hus. Både Bengtssons och slaktarens hus hörde med till byn. Byn sträckte sig egentligen från revet och dit bort.

Gården där August Månsson bodde kallades för Långemånsa, för Måns som bodde där var så lång. Hans son kallades för Långemånsaanders.

Förr brukade varje liten gård ha sin särskilda benämning. Det låg ett ställe strax bortom Hittarp i skogen bort mot Kul-

ACC. N:R

M. 12542:6.

la Gunnarstorp. Det kallades för Grönte (Grynte) Mölle. Det har en gång i tiden varit en sågmölla någonstans där. Ovanför vägen fanns en gång en damm, som kallades Grönte damm. Namnet skall vara efter en dansk. Han hade väl köpt det där stället en gång i tiden, men när vet jag inte."

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

6.

Fiske

"Fiskelagen var olika till de olika fiskena.

Makrillfisket började vid denna tid omkring midsommar och höll på till mitt i juli eller slutet av juli ungefär. Det var bara två man i en makrillbåt. Jag tror det var sex makrillbåtar här i Hittarp. De fiskade då alltid här utanför Hittarp. Det var särskilda nät till det, som kallades makrillgarn. Det var flytegarn, de flöt uppe på vatnet till skillnad från sillgarnen som sattes ner på botten. Det var stora maskor i makrillgarnen. Vid den tiden när makrillen kom i stim, och de hade tur att träffa på stimmen så kunde det bli rätt bra fångster. De seglade till Helsingör och sålde makrillen där när det var bra fångst. Det var visst bättre uppköpare där.

Det var en gubbe här i Hittarp, som hette Nils Petter Andersson. När han hade varit i Helsingör, så talte han danska en vecka efteråt. Det hördes alltid när han hade varit i Helsingör och sålt makrill. - Danskarna rökade den visst mer än vi gör här.

De större fiskena var egentligen sillfisket och ålfisket. När makrill fisket var slut någon gång i slutet på juli månad, drogs de här stora sillbåtarna ut. Det var heldäckade båtar. Det skulle vara fem man på dem. Sillbåtarna lastade 10 tön.

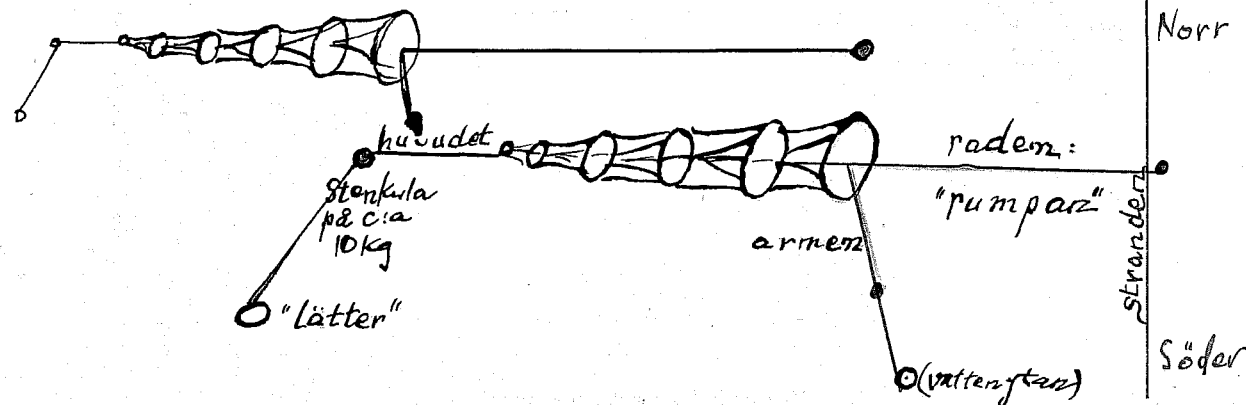
ACC. N:R M. 12542: 8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

8.

De var bättre utrustade än makrillbåtarna, och så hade de långa garn, jag minns inte hur många, men det var några väldigt långa räckor, och de seglade ganska långt, beroende på var de träffade på sillen. Ibland låg de vid Själlands Hoved, ibland halvvägs upp mot Anholt och någon kanske de var inne mot Halmstadtrakten. Det var så många fiskebåtar att de hade kontakt med varann, och där de märkte att det var sill där samlades de förstås. De hade inrättat det så att de kunde sova under däck på båtarna, men egentligen seglade de bara för dygnet. Sillen skulle ju säljas medan den var ny, och där kom sillahandlare här från landet lite varstans med häst och vagn och ville köpa. Var det mycket sill, kunde det vara svårt att sälja den. När det kom rikligt med sill så sjönk ju priset. Då fick de försöka bli av med den var som helst, ibland sålde de den i Helsingör. Annars kom det sillaprångare hit ner, det var folk som kom ifrån samhällena inåt landet, ofta bra långt ifrån. De kom ner och köpte en hel sådan här vagnslast. De sålde alltid i valar på den tiden. När det var gott fiske, fick de ibland ge sig iväg till sta'n till fiskhandlarna för att bli av med sillen. Jag vet när de seglade ner till Köpenhamn också.

Sillfisket höll på augusti månad och in i september. Mikaeli var väl 24 september, och då var det ju flyttningstid på den tiden. Då brukade sillfisket vara slut. Ja, det var så där omkring höstdagjämningen. Då skulle de börja på med ålfisket. Då var de fyra man i laget där. Det var sådana här ålrusor då, de hade inte sådana här stora bottengarn som de har nu. Ålrusorna förankrades med 3 stycken stora stenar. Ryssjan skulle spännas ut mycket stramt för att göra nytta. Ålraden hade grova maskor, det var ju inte nät i vanlig bemärkelse. Man började med att sätta rusorna inne vid land och så låg de ut i vattnet en lång rad. Det var fyra man i båten och varje deltagare hade 12 rusor. De sista rusorna kom ju ut på djupt vatten. Det blev så många som 48 stycken i rad, t.o.m. ibland 52 stycken.

Ålen kom alltid söderifrån på vandring från Östersjön ut i Kattegatt, så därför hade ålarusorna alltid bara en arm. De försökte någon gång att sätta dem mot norr, men det gav aldrig något.

Raden, även kallad 'rumpan', var ungefär 20 m lång och $1\frac{1}{2}$ m hög, gjord av grovt garn. Ryssjan hölls nere med hjälp av stenar. Den tyngsta på c:a 10 kg, en stenkula, låg längst ut i vattnet i rak riktning från land. Flötena som höll raden uppe kallades här 'flä'. Flötena som utvisade var stenarna låg kallades 'lätter'.

Ålrusorna sattes ut och så stod de en viss tid, de kallade det för mörkret om det var gynnsamt väder. Tredje dagen efter att det hade varit fullmåne brukade de sättas ut, och så stod de i nära tre veckor och togs i land när månen började bli full igen. Ålen vandrar mer under mörk månad. Gynnsam ållägenhet var när det var mörk måne och västlig vind, pålands-vind, och stjärnklar natt. Då räknade de med att ålen gick. För danskarna var det sämre med den vinden. Men merendels när det led mot slutet på mörkret blev det inte så mycket ål, de fick mest under den första halvan av perioden. Ålfisket pågick för det mesta under två mörker och ibland t.o.m. tre, men efter domedag räknade de med att ålfisket var slut.

Månen har stor inverkan på fisket. Det visade sig här

att när månen hade passerat halv var det inte mycket lönt att ha rusorna ute. De försökte sätta dem på tredje dagen efter fullmåne, och de första nätterna då blev där ål om det var lägenhet. När det var pålandsvind var det mera rörelse i vattnet. Vid den tiden i slutet på september och oktober är det mycket ostliga vindar, och då fiskar de bäst på ostkusten i Skåne. För danskarna var det ju också bäst med ostliga vindar. Sen med de verkliga höststormarna kom det mera västliga vindar, men det var ju mest senare.

Ålfisket var det mest lönande fisket, de räknade det för säkrast. Sillfisket litade de inte så mycket på. Ålfisket höll de på med i det längsta här. De räknade alltid med att det skulle ge litet kontanter. Det kunde bli så mycket ål i ryssjorna ibland så de dog därinne. Längst inne i rusan kunde det ligga 50 kg ål. - De dödar ålen med salt. När den kommer i grovt salt så dör den nästan med detsamma. Sillen dör genast han stöter emot någonstans. Likaså makrillen. Den fastnar i näten. Sillen kan leva när man drar upp den, men sedan dör den genast.

De hade kontrakt med fiskhandlarna i sta'n om ålen. Det var bestämt pris på den, 1 krona kilot då det var gott om ål. Det sista året de fiskade i det laget var 1910. De fiskar ju

ännu ål här men inte på samma sätt som förr.

De där stora sillbåtarna dem hade de redan lagt upp före 1900-talet. Gubbarna ville inte vara med längre, mycket för att det inte fanns någon hamn här. Det var det som gjorde att inga sen stannade kvar och fiskade. De fick väl inte anslag till att bygga någon hamn, det fanns ju en på Viken.

Jag tror inte att de har rökt sill här, det kan jag inte säj. Detgjorde de nog lite grann till eget bruk, då rökte de både sill och makrill. Det gjorde de lite varstans. De slog ihop liksom ett litet rökhus, det kunde väl vara 1 m i fyrkant och högt ungefär som en karl. Det var ett litet hål upp-till för röken och så var det ett par stänger där de hängde upp fisken. De eldade med eneris och sågspån av ek. Det gick till på samma vis som när de rökte fläsk. Var och en hade ju sitt fläsk.

Torparna här hade ju lite djur så de fick vad de behövde av mat både från jordbruket och fisket. Om de inte rökte fisken så saltade de den eller torkade den. Det gjorde de både med sill och annan fisk.

Den ålen som de fiskade gemensamt i de där lagen var kon-trakt på. Men dessutom fiskade de en del ål för egen räkning, och den saltade de alltid. Utom rusorna de använde i lagen ha-

ACC. N:R M. 12542:13.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

de de utrangerade rusor. Rusorna fick inte gagnas i lagen mer än 6 år. Två rusor av dem som laget använde skulle årligen förnyas, men de där utrangerade rusorna kunde ju brukas längre, så dem gagnade man merendels som frirusor, d.v.s. den ål man fick i dem kunde man själv behålla. Var och en fick sätta tre stycken till sitt eget bruk, men dem satte de närmare in vid land. Lagen hade kommit överens om sina särskilda platser, som de hade år efter år. Det var fyra lag på Hittarp, och de skulle ju ha ett visst avstånd mellan sig. Ibland bytte de platser, det brukade vara vartannat år. Det gjorde de upp vid den s.k. årsstämman i byn."

13.

"De två som fiskade makrill tillsammans ägde båten ihop. Men vid sillfisket var det ju större båtar. De båtarna ägdes merendels av två; de hade två båtar här på Hittarp. Det var ju fem man ombord, men så delades fisket i sex lotter och så tillföll den sjätte lotten båten, d.v.s. de två som ägde båten. De andra hyrde sig med på så sätt, kan man säga.

I ålfisket var alla de fyra som arbetade tillsammans ägare av båten. Där var tre stycken sådana ål-lag på Hittarp. Lagen ägde var sin båt. Varje ål-lag hade sitt ställe där de fiskade, s.k. 'sta', som de kallade det, de sa 'alltid ålasta.' De hadedom alltid söder om byn mellan Sofiero och Hittarp. Det var fyra stycken olika sådana har 'sta'. De två längst i söder bytte visst aldrig plats, men de två längst mot norr skiftade vartannat år, det var en överenskommelse om det. Det var alltid på samma ställe de fiskade år från år för de hade märke i land. De hade två märken som markerade ens linje i land.

Till ålfisket var det kraftiga breda båtar med stora åror. De skulle kunna bära mycket. De var ju inte byggda för att segla eller med tanke på skönhetsvärde, så de var snarare fula, för de blev ju illa hanterade med de tunga sten som de hade med ombord. De hade väldigt stora åror. Där skulle ros

med kraft när de skulle sträcka rusorna, ibland kunde det vara ganska hårt väder, och då ville det till att det var riktiga don. Båtarna skulle för det första ta fyra man och åtta rusor, de tog åtta på en gång i båten, det gjorde de merendels. Var det gynnsamt väder, kunde de orka med att sätta hela sta't på en dag, men det var bra gjort då.

Sillbåtarna var rätt stora och rymliga, de var heldäckade och byggda så att de kunde segla ute i öppen sjö.

Makrillbåtarna var ungefär av samma storlek som rusebåtarna men smäkrare för att segla med. De skulle ju inte heller ta så stor last som rusebåtarna, men en del garn skulle de ju kunna ta och ligga ute på natten. De var så där omkring 19-20 fot långa, rymliga och 'bärgliga', så man seglade bra i dem.

Kvinnorna hjälpte också till med fisket. De fick plocka sill och göra garnen i ordning. När karlarna kom hemseglande efter ett sillfiske och hade mycket sill med sig, så brukade de hissa upp en flassa, som de kallade för 'sjo' (schou). Kvinnorna gick hemma och höll utkik i fönstren efter båtarna och fick de då se att flaggan var hissad så sa' de: 'De har sjo idag', och då förstod de att de måste göra sig i ordning att följa med och plocka sill. Så gick de ner till stranden och rodde ut med en liten båt till fiskebåten och så följde de med

och plockade sill på väg mot Hälsingborg eller vart de seglade för att sälja sillen. Det kunde hända ibland att de hade en 700-800 valar sill ombord i båten. De räknade ju alltid valar på den tiden. 800 valar på en natt, det kunde förekomma. Men merendels var det dålig omsättning när det var mycket sill. Far han talade om att det kunde vara så mycket sill att ingen ville ha den. Ett år, sa' han, började de få bra med sill. De första gångerna gick det lätt att sälja, men sen gick priset ner och då blev det svårt att få något för den. De kom hem och hade båten lastad med sill, och folk betalte nästan ingenting för den. Så bestämde de att de skulle gå ut och göra ett 'sätt' till som de sa och pröva om de fick lika mycket, och skulle de då få någon sill, så skulle de inte sälja den utan salta ner den. Sagt och gjort. De begav sig bort mot Hornbäk och fick en likadan laddning igen. Då lejde ett par av dem en skjuts och reste och köpte sillatunnor och så saltade de ner sillen. Sen på vintern blev det pris på sillen. Då var det många som inte hade köpt någon, och då fick de bra betalt. Det var bland de bästa fisken de hade gjort, sa' min far.

Sen upphörde det riktiga sillafisket så småningom. Det kom ingen sill längre som det hade gjort förr. De drev med sillalänkar här, men det var på senare tid, under 1911-12-13, de åren, och det kan man inte kalla för något riktigt sill-

ACC. N:R M. 12542:17.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

fiske. De drev med länkar på en 7-8 garn och fick en del sill på det viset.

När männen kom hem och var färdiga med fångsten, så togs sillgarnen i land och sköljdes rena, och sen hängdes de upp till tork på stelorna (stejlorna) på stranden. Det var stänger så höga så man just kunde nå upp till att hänga upp garnen. Det fick nog kvinnorna göra. Sillgarnen kallas närdingar. Karlarna sköljde dem vid bron, och sen fick kvinnorna hänga upp dem, medan karlarna gick hem för att få mat och vila.

Kvinnfolken skulle stena de nya näten. De hade alltid dubbla uppsättningar av nät, och var gång näten hängdes till tork, skulle man ta ur stenarna längst ner på garnen så att de inte skulle hänga ojämnt. Att 'stena' garnen betydde att det skulle sättas i stenar igen, så att de var färdiga att sättas ut på nytt. Stenarna hängde i långa garnöglor; de togs av för var gång de skulle till tork. Näten stenades på tråg, garntråg. Där var plats till att stena två stycken närdingar. Stenarna var stora som kaffekoppar. De hade stenar i garnen för att tynga ner dem när de skulle kasta ut dem från båten, när de seglade. Det var nog en 20 stenar på varje närding.

Till fiskarnas andra s.k. skift hade näten torkats och stenats, och så sattes de ner i båten och så hade gubbarna dem

ACC. N:R M. 12542:18.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

18.

klara till natten. Ibland seglade de inte förrän bortemot kvällen. Så fick näten stå i sjön tills de drogs upp på morgonsidan. De brukte komma hem med sillasten på morgonen och så seglade de iväg och sålde lasten. När de då kom hem så byttes garnen. Nya sattes i och de använda togs iland, och så gick de hem och vilade tills det blev tid att gå ut igen. Garnen skulle sättas när det mörknade.

Här var en lång bro, där båtarna låg förtöjda. Den låg där vid pensionatet (Hittarpshus), det var samma plats som bron har nu. För brons underhållande erlades avgifter av alla de båtägare, som hade sina båtplatser där. Det var flera som hade räkrusor vid bron, och för den skulle det betalas ett visst arrende som kom byns kassa tillgodo. (Jfr avskrift av "Räkenskaper över Hittarps Bros Inkomster och Utgifter")."

ACC. N:R M. 12542:19.

Dagsverken m.m.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

19.
"Torparna talte om att de betalte med ål för att de skulle få ta gräs till sina djur inne i Kulla Gunnarstorps skog. De skulle leverera vissa pund ål och ibland var det väl sill också. När det var dålig gröda, så räckte det dåligt det gräs de själva hade härnere.

Min far betalte 90 kronor i kontanter om året för 5 tunnor land ungefär. Innan den tiden hade de gjort dagsverken på godset. Då gick de 60 dagsverken, det var beräknat efter 1.50 om dan. Då skulle de leja en som var villig att gå för det priset. Jag minns när det blev ändrat till att de skulle betala med pengar i stället. Den där förändringen kom nog tror jag i samband med förnyelse av arrende. 1908 gick kontrakten ut. De löpte ju på 11 år, och jag skulle kunna tänka mig att det var omkring 1897 det blev övergång till kontantbetalning.

Därhemma brukade de leja en gammal gubbe att gå dagsverken i deras ställe. Innan de hade skördemaskiner och allt sådant där skulle de ju hugga allt för hand med lie. Jag minns dessa här andra torparna, som inte var fiskare, men som hade mera jord och häst, de gick två dar i veckan till Kulla och skulle arbeta där. Det var mycket det, men det var nog vissa tider det var så, det var väl inte hela året runt utan mer den tiden det var mycket att göra, i hösten t.ex. Kulla Gunnars-

ACC. N:R M. 12542:20.

torp hade ju själv 12 stycken drängar. Det var 12 par arbets-
hästar, och där skulle en karl till varje par av dem. Jag
minns när torparna kom traskande här tidigt på morgonen och
skulle gå till Kulla och så hem igen på kvällen."

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

20

ACC. N:R M. 12542: 21.

Båtbyggeri

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

21.

"Min far var båtbyggare. De byggde en stor sillbåt en gång han och en till, men den brukade de inte mycket själva, för de var med i andra lag där det redan fanns båtar, så de hyrde bort den. Min far byggde mest småbåtar. Makrillbåtarna och sillabåtarna var annars byggda på Viken; de hade ett litet varv där, som de sedan utvecklade så de byggde större fartyg med tiden. Min farfar lär också ha byggt båtar, så att far tog väl vid där antagligen. Farfar byggde båtar och var segelmakare samtidigt som han var fiskare och hade torp. Han sydde båtsegel men inte större fartygssegel. Här var ju rätt så små båtar. Segeltyg fanns ju alltid att köpa, sen sydde han seglen för hand.

Det var merendels ek till båtarna. Det köptes här i skogarna. De köpte hela träd, stora ekar, på rot i skogen och fällde dem själva och tog ner dem hit. De fick hjälp av någon med häst och vagn till transporten. Sen sågade de själva upp virket på någon såg. De stod om vintern och sågade. Jag minns ända till jag var rätt så stor att far höll på med båtbyggeri. Han höll på med det ända tills han lämnade jorden ifrån sig omkring 1908, då slutade han väl. Jag var själv med uppe i Gummarpsskogen och fällde ekar och var med och sågade upp dem till bord. Vi stod uppe i skogen. Där stod en uppe och en nere

och sågade. Trädet låg på bockar och så stod vi och sågade upp dem för hand. Det gick rätt så bra ändå, det var liksom efter vana. En vanlig stock kunde vara en två fot i genomskärning och lite mer kanske, och när man då högg dem, kantade man dem lite grann så det blev en plan yta på varje sida, så det blev liksom en fyrkant. Stocken kunde väl vara så lång som rummet här ungefär, det var ju lite olika längder. Man brukte i regel kunna klyva en sådan där stock för dagen. Man hade en kran till att lägga stocken på bockarna. Sen så sågades ju varje halva till bord, man brukade kunna såga en halva om dagen. Naturligtvis om det var en genomsnittsstock. Borden var en 9 tum breda och av växlande längd, 12-13 fot kanske. Från det vi började på att såga en stock och till vi hade sågat i bord, så kunde det gå en tre dagar, men då fick man dra bra. Det blev ju inte bord alltihop. Det som kom längst ut i ytan kallade vi skinkorna, det gagnades till annat. Det kunde bli 20 bord eller mer i varje halva av stocken."

ACC. N:R M. 12542:23.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Bärgarlag

23

"Förr utgjorde hela byn ett bärgarlag. När det var fartyg som strandade här utanför skulle alla som kunde hjälpa till med bärgningen. De hade kontrakt med Switzers bärgningsbolag i Köpenhamn. De hade bärgningsbåtar placerade i Helsingör. Vid tillfälle att här var någon strandning - det var på segelskutornas tid - skulle de infinna sig mangrant till bärgningen, och så hade de vissa procent av bärgarlönen. Det hade de inte så dålig inkomst av egentligen, det kunde ibland bli rätt så bra, men ibland var det inget vidare. Vid ett tillfälle var det två strandade fartyg på en gång, och då måste de gå ihop med Domstens bärgarlag. Sen dess blev Hittarp och Domsten gemensamt bärgarlag. Det är ju länge sedan, men jag minns det där."

ACC. N:R M. 12542:24.

Smuggling m.m.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

"Kustvakten och de s.k. kastroddarna skulle se efter smugglare och bevaka kusten, men merendels blev de lurade. Det var mycket sällan som de gjorde något beslag, i alla fall var det inte så mycket att det lönade sig att hålla dem för.

Smuggleri ingick i deras beräkna^{de} inkomst för året. De smugglade mycket här. Det kan nog hända att de smugglade i Anders Bengtssons gård söderut i byn, men jag tror att de ^{sprit/} smugglade lika mycket borta vid revet. De smugglade nog mest till gästgiverierna, men det var annat också. Det var billigt i Danmark allting. Alla kolonialvaror, kaffe, socker och kakao var billigare än i Sverige, så det kom mycket varor smuggelvägen hit. Våra gamla kunde berätta att smugglingen gick i stort. Hela ankare med brännvin kom hitöver, och sen hade de skjutsar här som tog hand om dem. Det var gott om tullare, men det hjälpte inte, det var sällan att de överraskade några. De kom över från danska sidan i små båtar med de olika varorna.

Krögare i Hälsingborg tog nog en del och Fleninge gästgivargård fick nog också sin del. Det fanns krogar lite varstans förr. Här i Hittarp fanns också krog. Det kunde min far tala om. Den låg mitt i byn nästan rätt nedanför vårt gamla hus, Sperlinge nr. 6, ett stycke ovanför där vägen går nu. Förr gick det en sandvall ett stycke ovanför stranden igenom

ACC. N:R M. 12542:25.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

hela byn. Det var nog ett värn mot havet, som de hade kastat upp en gång i tiden, den sträckte sig genom hela byn, men nu finns det inte många spår av den, för de har ju byggt så mycket nytt. Innanför på fältet nedanför själva hällan låg krogen. De talte om gamle krögarn. Den krogen försvann i min fars ungdom. Han mindes den bara som pojk. Han var född 1845. Huset är ju rivet och allting är borta.

Den första gång jag minns att Sundet var tillfruset var vintern 1890-91. Då låg hela Sundet, och då vandrade folk fram och tillbaks mellan Danmark och Sverige. T.o.m. 1922 minns jag att de gick över, och kanske någon gång sen också. Förr bröt de inte upp isen, den fick ligga. Det var ju mest segelfartyg då."

25.

ACC. N:R M. 12542:26.

Katastrofstormen 1902

"Jag var inte hemma just under julastormen, men när jag kom hem i februari månad låg sjötången ovanför strandkanten uppom vägen. En gris kom så illa till så han seglade iväg på ett isflak, men han kom helskinnad iland vid Gravarna. Ja, det var en väldig storm. Flera hus blåstes sönder. Kostallet hos Magnus Anderssons blev förstört."

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

26

ACC. N:R M. 12542:27.

Byalag

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

"Förr om åren höll de årsstämma i byn. Den hölls merendels hos byfogden. När byamännen skulle samlas till årsstämma, så budades det. Det skrevs en lapp som skickades från hus till hus dagen före stämman. Den skulle skickas vidare omedelbart efter att man hade fått den. Det var ingen egentlig stämma heller kan man säj, de pratade vid toddyn om sina olika angelägenheter.

Det var så på den tiden att byfogdesysslan gick från hus till hus i tur och ordning och den som inte var hemma utan seglade på sjön t.ex. fick ha en annan som gjorde det i stället och honom skulle han ersätta med 10 kronor. Byfogden skulle ta hand om byns angelägenheter. Till en början skulle han vara förman vid strandningstillfälle, men sen blev det ändrat så de utsåg en särskild förman till det. Men byfogden skulle bl.a. samla upp skatterna i byn och gå upp till skattemyndigheterna i Allerum, och så skulle han se till att badhuset var i ordning.

Vi hade nog byfogde ända bort till kort efter 1930, då upphörde byalaget. Det hade aldrig varit så storslaget. Hit-
tarps by var ju ett ganska blygsamt samhälle. Men så länge de hade byalag så samlades hela byn en gång om året till en s.k. årsstämma. Det var alltid fastlagsmåndagens kväll, och då

27.

dracks det toddy. Det var karlarna som kom samman. Jag vet inte hur det var med fruntimmerna om de var med, det var nog äldre tider igen, det. Jag har gått igenom byboken och där kan man se hur byfogdesysslan gick från den ene till den andre. Det var så stadgat att en strandningslott skulle tillfalla byn för att hålla bryggan i ordning och till badhuset, men där var även någon inkomst från badgästerna, de fick betala en viss avgift för att de fick ha sin badtimme där. En lott tillföll alltså byn för bryggan och lite granna annat och så skulle en lott delas mellan ankorna i byn och så var det väl kanske några gamla med som behövde hjälp. Efter bättre strandningar blev det alltid avsatt lite mer till sådant. Allt det där skulle byfogden ordna med. Besluten fattades på årsstämman, och så skulle byfogden göra s.k. räkenskapsslut som han sen lämnade till näste byfogde. Förr i tiden bra långt tillbaks hade de en gemensam fest i byn som de kallade för höstagillet och då var hela byn med, och det skulle vara hos byfogden. Hade inte han plats fick de väl klara det på något vis, och så kom de samman och festade. De hade mat och dryck till ett par dar.

I min barndom hade de mycket flera festligheter än nu.

28.

Byn var mer som ett lag då. De träffades och roade sig men det var inga överdrifter åt något håll. Här fanns inga godtemplare men heller ingen som söp på allvar. Den gamla fiskarbefolkningen var en hederlig stam som levde sunt och måttligt på alla vis. Vid de där s.k. festerna drack de en toddy eller en kaffegök som de sa'. När de satte ut badhuset köpte de en flaska brännvin att dela. De tog sig en sup men alltid med måtta. Jag såg faktiskt aldrig en mänska full här.

På senare år bytte de byfogde på tjugondag Knut. Då hade de Knutsgille, men det var bara under de sista åren de hade byalag, omkring förra kriget. Längre tillbaks hade de alltid fastlagsgille."

Kyrkligt liv.FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

30.

"Religionen betydde en hel del förr. Det var många som besökte religiösa möten, men några sekter kan man inte just tala om. Det hölls en del predikningar, innan missionshuset byggdes, i småskolan, det var en gång i månaden, och då gick nästan hela befolkningen dit. Jag minns också från min barn- dom att varje söndag skulle åtminstone någon ifrån vart hus gå i kyrkan, och det var ju rätt lång väg till Allerums kyrka härifrån. Jag tror jag minns som mycket liten att de talte om att de hade varit på husförhör, men i så fall så är det bra länge sedan. Det hölls i småskolan ett stycke här uppe vid vägen, den ligger där än. Men det var ju mer anteckningar som prästen gjorde om flyttningar och dylikt.

Vid begravningar bars liken här nerifrån ända till Allerums kyrkogård, så här var särskilda bärare, och därför bjöds hela den manliga befolkningen när det var begravning. Det kunde ju ibland vara utomstående, som hade en släkting här, folk som kanske hade flyttat från platsen och som skulle hålla begravningen. Men då bjöd de alltid alla mannarna här i byn med. Det minns jag.

Jag tror det var vid den tiden när våra gamla dog - min far/mor dog 1890 eller 91 - som det där bruket att bära liken upphörde. Då hade de fått likvagn i alla fall, men det skulle

ACC. N:R M. 12542:3/.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

visst vara alldeles nytt då. Förr hade de en bår de bar kistan på. Den förvarades hos Anders Bengtsson söder i byn. Det var väl fyra i taget som bar. När de kom upp nära kyrkan ett stycke förbi skogen stannade de och vilade ett slag. Sen skulle ett par springa förre till kyrkan och ringa i klockorna. Ringningen fick de själva sköta i kyrkan. I den äldsta tiden fick de ringa själva.

Det första bröllop jag minns var Martin Jönssons här nere. Jag var 9 år gammal då. Där gick gubbarna nere och rökte pipa i tre dar.

Bruden skulle ha en särskild bruaschal till bröllopet."

ACC. N:R M. 12542:32.

Tidningar, böcker, m.m.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

32

"Tidning har de haft här så länge jag minns. De brukte merendels att vara två hushåll om en tidning, så de hade tidningen tillsammans. De hade både Hälsingborgs Dagblad, Öresunds-Posten och Hälsingbergs-Posten, de förekom allesammans.

Här fanns lånebibliotek i Allerum. Där brukte de låna böcker i min ungdom. Det fanns nog före min tid också. Jag vet att de lånade mycket där. Annars så läste de väl inte så mycket, för folk i allmänhet hade så mycket de skulle hinna med på kvällarna. När det började bli mörkt på höstkvällarna, skulle de arbeta vid lampan. Då skulle de göra ryssjorna färdiga till nästa år och laga och knyta garn, så det var full verksamhet även på kvällen. De hade fotogenlampor att se vid på den tiden."

ACC. N:R M. 12542:33.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Postgång.

"Postgången var ordnad ganska bra. De hade en postutlämning i Laröd, där de tog emot och lämnade ut post och tidningar. Så hade de någon som bar omkring det där mot en liten avgift, de hade visst 3 öre för varje brev och visst för tidningen för året, så det var ganska bra. De bar hem posten. Det var någon som åtog sig att bära ut post för året. Ibland var det halvvuxna barn. Det systemet användes ända till här blev poststation och det är inte länge sedan.

Men skulle det postas ett brev fick man gå till Laröd med det, och där var en postskjuts som körde från Hälsingborg till Viken. Han hade postväskorna med sig och lämnade av post under vägen. Han körde en gång om dagen med häst och vagn. Kulla Gunnarstorp hade sitt eget postutlämningsställe."

33.

ACC. N:R M. 12542:34.

Vägar

"Här fanns väg ner till byn nedför backen, men på den tiden var ju vägarna indelta i s.k. småstycken som var och en skulle underhålla, och det blev ju litet si och så med det ibland. Därnere efter sjön var knappast någon väg att räkna med. Bara en trampad väg. Men vägen nerför backen skulle underhållas. Det var ungefär vid sekelskiftet som det blev bättre väg. Ända tills vägstyrelsen övertog skötseln av vägarna skulle vägen underhållas av de olika markägarna. Man lottade ut olika stycken av vägen och så skiftades de ibland, för det hände ju att någon flyttade ifrån samhället och så kom det ju också nya till."

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

34

ACC. N:R M. 12542:35.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Något om danskt och svenskt. (LUF 84)

"Danskar och svenskar umgicks här så mycket på den tiden. Fiskarna levde under samma förhållanden och hade ungefär likadana båtar och redskap. Far byggde flera båtar för danska fiskare. De kom hit och beställde av honom. De kände varann här ungefär lika väl som de kände folk på sin egen plats. Med språket brukade det inte vara några svårigheter. Det är ju mycket danska vändningar kvar i vårt språk ännu.

Förr var det så vanligt att man for över till den danska sidan, till Hellebæk och Hornbæk och Gilleleje.

Om det var någon ööverensstämmelse mellan danskar och svenskar, så berodde det naturligtvis inte på nationaliteten utan hade andra orsaker, det var aldrig för att det var olika nationer. Det kunde kanske hända att de kom för nära in på varandras fiskevatten, men det hörde jag knappast heller talas om, de fiskade ju här inne alldeles vid stranden nästan.

Det var inte vanligt att svenska flickor for över till Danmark, men här var en del danskar, både pojkar och flickor, mest på landet. Danska drängar var här rätt så gott om i Skåne.

Fiskelägena på den danska sidan påminner mycket om Viken. Husen är ungefär desamma som de gamla här. Första gången jag var över i Danmark såg jag att de hade sådana här långa låga

ACC. N:R M. 12542:36.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

hus ungefär som de gamla husen här.

Jag minns att det var sed förr att man skulle fara till Hellebæk annandag pingst. Det minns jag från min ungdom, men tog nog slut då någon gång. Då skulle alla som kunde resa över till motsatta sidan. Annandagen firades inte som helgdag i Danmark. De var lediga från arbetet, men det var inte någon kyrklig helg. Den dagen hade de fest i Hellebæk med allt möjligt tingel-tangel, och då kom en massa folk dit ifrån Helsingör och alla möjliga platser. Det hade nog varit tradition i långa tider, för det talte alla om här. I Danmark roade man sig mer än här eller på ett annat sätt. De hade ju mer lätt umgängessätt än här kan man väl säj, det har nog varit så alltid. Där var i alla fall ett farligt väsen, de hade ju allt möjligt där, kraftmätare och gungor och musik och sådant. - Vi seglade över. Och så köpte vi kringlor, s.k. 'komminkringlor', det var en specialitet i Danmark.

I Danmark hade de träskor med klampar under skorna, men det var sällan de hade dem här. Dem de hade här var urholkade, helt av trä. De var varma att ha i arbetet. När man stod stilla i vintertiden, så var de bra att ha. Då hade de en halmviska i skorna.

Typen på båtarna de hade blev efter förhållandena. Här

36.

ACC. N:R M. 12542:37.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

på kusten där de skulle ut i öppen sjö fick de ha härdiga breda båtar som kunde segla ordentligt. Typen på båtar var nog densamma både här och på danska sidan.

Här låg ständigt en svensk lotskutter och en dansk, de låg och konkurrerade här i Sundet och prejade fartygen och frågade om de ville ha lots. Och så var det lots i varje hamn dessutom. Lotskuttrarna var segelbåtar på den tiden."

37.

ACC. N:R M. 12542:38

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

38.

"De var ju klädda som fiskare, karlarna här, de kändes ju lätt igen förstås på sina kläder. När de skulle ut på sjön, hade de oljekläder och stövlar och sydväst. De köpte gärna något de kallade för isländare, dem köpte de i Helsingör. Det var gensare, som de fick ifrån Island, eller i alla fall så var ullen därifrån. Om vintern när de satt stilla, var de nog bra att ha.

Det var sällan man såg någon kvinna i hatt då.

Karlarna hade merendels helskägg på ett eller annat vis, det hörde nog till en riktig karl. Kvinnorna, nästan alla, var alldeles slätkammade med bena i mitten.

Gubbarna slet inte upp håret med varken kam eller pomada. Men det måtte håret ha mått bra av, för hår och skägg växte ju vilt på de gamla gubbarna."